

UDK 811.163.42:004

Pregledni rad

Rukopis primljen 12. III. 2025.

Prihvaćen za tisak 12. V. 2025.

<https://doi.org/10.31724/rihjj.52.1.17>

Milica Mihaljević

Institut za hrvatski jezik

Republike Austrije 16, HR-10000 Zagreb

<https://orcid.org/0000-0002-9348-8177>

mmihalj@ihjj.hr

DIJAKRONIJA U SINKRONIJI U DIGITALNO DOBA¹

Dijakronijska i sinkronijska istraživanja u mnogim se aspektima i segmentima dodiruju i isprepliću, neki projekti imaju i sinkronijsku i dijakronijsku sastavnicu te mnogi znanstvenici koji se u prvome redu bave dijakronijom povremeno surađuju i na primarno sinkronijskim projektima. U radu će se prikazati odabrani projekti i poslovi Odjela za hrvatski standardni jezik Instituta za hrvatski jezik i to oni u kojima je posebna pozornost posvećena donošenju dijakronijskih podataka i suradnji standardologa koji se bave suvremenim hrvatskim jezikom sa stručnjacima koji se bave poviješću hrvatskoga jezika. U radu će se također pozornost posvetiti mrežnoj dostupnosti rezultata prikazanih istraživanja.

1. Uvod

U bazi strukovnoga nazivlja *Struni dijakronija* je određena kao razmatranje promjena koje nastaju protjecanjem vremena, a *sinkronija* kao razmatranje pojava u određenome trenutku. *Dijakronija* i *sinkronija* određene su kao antonimi. U *Hrvatskoj enciklopediji dijakronija* je određena kao istraživanje jezika sa stajališta njegova povijesnoga razvoja, nasuprot *sinkroniji*, koja proučava jezik kao sustav ne uzimajući u obzir vremensku dimenziju. U nekim su se razdobljima (npr. u strukturalizmu) sinkronija i dijakronija strogo razdvajale,

¹ Ovaj je rad nastao u okviru istraživačkoga projekta *Hrvatski mrežni rječnik – Mrežnik – 2. faza*, koji financira Europska unija – NextGenerationEU. Za iznesene stavove i mišljenja odgovorna je samo autorica, te ti stavovi ne odražavaju nužno službena stajališta Europske unije ili Europske komisije. Ni Europska unija ni Europska komisija ne mogu se smatrati odgovornima za njih.

dok je u drugim razdobljima (npr. mladogramatičari) dijakronija služila kako bi se objasnile i naučile sinkronijske pojave. Primjerice u školskoj gramatici Vatroslava Jagića *Gramatika jezika hrvatskoga osnovana na starobugarskoj slovenštini* iz 1864. suvremeni (tj. onaj koji se govorio u to vrijeme) se hrvatski objašnjava s pomoću staroslavenskoga (Jagić ga naziva *starobugarski*). U uvodu toga djela piše da se učenik (*mladić!*) treba upoznati s prošlošću i sadašnjošću svojega materinskog jezika, vidi 1. sliku:

Naobraženi mladić treba, da se svestrano upozna s prošlim i sadanjim životom svoga materinjega jezika onako, kao i s duševnom radnjom, t. j. s književnim proizvodima, svoga naroda. Ako je dakle gramatika hrvatskoga jezika uz povjest književnu još i u viših razredih hrvatskih gimnazijah predmet, koji se mladež uči, valjalo bi, da ga učitelj i učenici drugačije shvate, nego li običnu gramatiku.

1. slika: Iz uvoda Jagićeve školske gramatike *Gramatika jezika hrvatskoga osnovana na starobugarskoj slovenštini*

To je zanimljiv primjer iz povijesti jezika uključivanja dijakronije u objašnjavanje sinkronijskih pojava već na školskoj razini. U istraživanjima koja će biti prikazana u ovome radu dijakronijski i sinkronijski pristup smatraju se komplementarnima te je unošenje dijakronijske sastavnice korisno da bi se objasnilo neke pojave u suvremenome jeziku i pratila starija literatura.

U radu će se predstaviti projekti koji su se izvodili ili se još izvode u Odjelu za hrvatski standardni jezik Instituta za hrvatski jezik. Odabrani su projekti koji zadovoljavaju sve ili većinu ovih uvjeta: 1. rezultati rada na projektu mrežno su dostupni, 2. istraživanje je korpusno utemeljeno, 3. ostvarena je suradnja između znanstvenika Odjela za hrvatski standardni jezik i znanstvenika Odjela za povijest hrvatskoga jezika i/ili Odjela za onomastiku i etimologiju (ističe se suradnja sa stručnjakom za etimologiju), 4. u projektu je uz sinkronijsku prisutna i dijakronijska sastavnica.

2. Projekt *Hrvatsko jezikoslovno nazivlje – Jena*

Projekt *Hrvatsko jezikoslovno nazivlje – Jena* od 24. svibnja 2019. do 23. prosinca 2020. financirala je Hrvatska zaklada za znanost (projekt: Struna-2017-09-05, voditeljica Milica Mihaljević), a od 1. siječnja 2021. do 31. prosinca 2023. bio je interni projekt Instituta za hrvatski jezik. Projekt je pokrenut zbog potrebe da se popiše, usustavi i normira hrvatsko jezikoslovno nazivlje. Na projektu je sudjelovalo 27 suradnika iz šest institucija²: Filozofskoga fakulteta u Zagrebu, Filozofskoga fakulteta u Rijeci, Filozofskoga fakulteta u Osijeku, Leksikografskoga zavoda *Miroslav Krleža*, Staroslavenskoga instituta i Instituta za hrvatski jezik. Na projektu su sudjelovali suradnici sa svih pet odjela Instituta za hrvatski jezik. Više podataka o projektu dostupno je na mrežnim stranicama projekta na adresi <https://jena.jezik.hr/> te u monografiji *Hrvatsko jezikoslovno nazivlje* (Mihaljević, Hudeček i Jozić 2023.).

Za ovu je temu posebno važna suradnja sa suradnicima s Odjela za povijest hrvatskoga jezika (Marijana Horvat i Martina Kramarić), suradnicima s Odjela za etimologiju i onomastiku (Ankica Čilaš Šimpraga i Domagoj Vidović (onomastika) te Dubravka Ivšić Majić (etimologija) te suradnikom iz Staroslavenskoga instituta (Milan Mihaljević). Obradeno je tridesetak jezikoslovnih područja.

Osnovni su rezultati projekta *Jena*:

- izrada *Jezikoslovnoga korpusa* pretraživoga u Sketch Engineu³, vidi 2. sliku⁴

² Više o projektu vidi u Mihaljević, Hudeček i Jozić 2023.

³ O Sketch Engineu vidi u Kilgarriff i dr. 2004., 2014.

⁴ O *Jezikoslovnome korpusu* vidi u Mihaljević i Marković 2023.

CONCORDANCE

Jezikoslovní		Get more space
sample povijest jezika • 88 8.55 per million tokens • 0.00055%		
Details	Left context	KWIC
Right context		
1 ☐ Briobaš, Željka ...	uvijek bila prisutna u objašnjenju sinkronijskih jezičnih činjenica.	povijesti jezika , odnosno povijesnim elementima i usporednima.
2 ☐ Filologija 48, ...	jezika (prema tumačenju Dalibora Brozovića, Josipa Vončina, a posebno Herte Kune kad je riječ o	povijesti jezika u Bosni i Hercegovini).
3 ☐ Filologija 53, ...	zove karakteristike sa svog aspekta proučavaju i druge grane lingvistike (gramatika, dijalektologija,	povijesti jezika , semantika, stilstika).
4 ☐ Filologija 54, ...	ije standarda) </s><s>Svojom analizama osvijetlile su niz pitanja koja se tiču Vitezočičeva mjesta u	povijesti jezika XVIII. stoljeća kao i odnosa jezikoslovaca, filologa i književnika XVII. i X
5 ☐ Filologija 54, ...	nje mjesto, a ponajprije njegov rječnik.	povijesti jezika i standardologija, dobiva prvorazredan i prebogati izvor, ali istodobno i ra
6 ☐ Filologija 54, ...	(polovica 19. stoljeća) </s><s>Već je u tim svojim prijašnjim radovima Herta Kuna inovirala pristup	povijesti jezika spajanjem tradicionalne filološke metode s novim sociolingvističkim poin
7 ☐ Filologija 57, ...	lovci obično nazivaju vanjskom i unutrašnjom poviješću.	povijesti jezika , njome se bavi povijesna gramatika odnosno povijesna dijalektologija, a
8 ☐ Filologija 57, ...	i prate obje povijesti zajedno upravo zato što su isprepletene.	povijesti jezika koja je više vezana uz općepovijesnu periodizaciju.
9 ☐ Filologija 57, ...	koji ih razrađuju, drže kronološkoga slijeda u prikazivanju povijesti svojih struka.	povijesti jezika , teoretski bi se mogao braniti odvojeni pristup s genetskojezičnoga i
10 ☐ Filologija 57, ...	ann u češkom slučaju (Havranek i Jedlička 2002) </s><s>Kao primjer interdisciplinarnoga pristupa	povijesti jezika može poslužiti Von Polenzova (2000) trosvežačna povijest njemačkoga,
11 ☐ Filologija 57, ...	to posuđivanje i jezičnu politiku </s><s>Von Polenz tako prati novije tendencije u germanistici koje	povijesti jezika ne gledaju samo unutar i/ili strogo jezičnih kriterija nego ju počinju prome
12 ☐ Filologija 57, ...	ičnih kriterija nego ju počinju promatrati sociolingvistički i uop- ići će interdisciplinarno, odnosno na	povijesti jezika gledajući kao na kulturnu povijest </s><s>Jezična periodizacija srpskih lin
13 ☐ Filologija 57, ...	iše razdoblja, a ponekad se neki fenomen može pojaviti u nekoliko razdoblja.	povijesti jezika često dijeli ili po stoljećima ili na tri razdoblja u skladu s općom povijesti
14 ☐ FLUMINENSIA 13, ...	stniciju Ive Lukežić prema kojoj je dijalektologija lingvistička disciplina koja se "u neodvojivoj vezi s	povijesti jezika , bavi istraživanjem, opisivanjem, tumačenjem, klasificiranjem i rangiranj
15 ☐ FLUMINENSIA 14, ...	za različite analize.	povijesti jezika u Rijeci prof. dr. S. Damjanović poslužio zgodnom, učiteljski zornom usp
16 ☐ FLUMINENSIA 17, ...	sesom srastanja/nestaranja prijedložnih skupina u složene priloge </s><s>Treći blok - Gramatika,	povijesti jezika i grafolingvistika - započinje tekstom Marije Znika. Nekoliko pitanja o kat
17 ☐ FLUMINENSIA 19, ...	imije, i najčešće nije produktivan u suvremenoj jeziku, već je u vezi s razvojem značenja tijekom	povijesti jezika </s><s>Suprotnost se značenja pritom izražava konjenskim morfemima

2. slika: Dio konkordancije leme *povijest jezika* u *Jezikoslovnome korpusu*

Taj je korpus omogućio različita jezikoslovna istraživanja provedena u sklopu projekta.⁵ Posebno je korisna opcija bila izrada popisa naziva, skica riječi i razlikovnih skica riječi, vidi 3. sliku.

WORD SKETCH

Jezikoslovní		Get more space
crkvenoslavenski as adjective 682x ...		
tko-što?	oba_u_genitivu	koordinacija
tradicija ... crkvenoslavenske tradicije	matica ... iz crkvenoslavenskih matica	starohrvatski ... crkvenoslavenskih i starohrvatskih
trag ... crkvenoslavenskih tragovima	razdoblje ... crkvenoslavenskoga razdoblja	čakavski ... crkvenoslavenskoga i čakavskoga
jezik ... crkvenoslavenskoga jezika	jezik ... crkvenoslavenskoga jezika	narodni ... narodnim ili crkvenoslavenskim
norma ... crkvenoslavenske norme	dočetak ... crkvenoslavenskoga dočeka - t u	latinski ... latinskoga i crkvenoslavenskoga književnog jezika
redakcija ... crkvenoslavenski , ukrajinska redakcija	utjecaj ... crkvenoslavenskoga utjecaja	hrvatski ... crkvenoslavenskih i hrvatskih
matica ... iz crkvenoslavenskih matica	predložak ... crkvenoslavenskoga predložka	talijanski ... crkvenoslavenskoga te talijanskoga
dočetak ... crkvenoslavenskoga dočeka - t u	tekst ... hrvatskih crkvenoslavenskih tekstova	
razdoblje ... crkvenoslavenskoga razdoblja	prijevod ... crkvenoslavenskoga prijevoda	
predložak ... crkvenoslavenskim predlošcima	element ... čuvanje mnogih starijih crkvenoslavenskih elemenata u tekstu svjedoče	

3. slika: Skica riječi pridjeva *crkvenoslavenski*

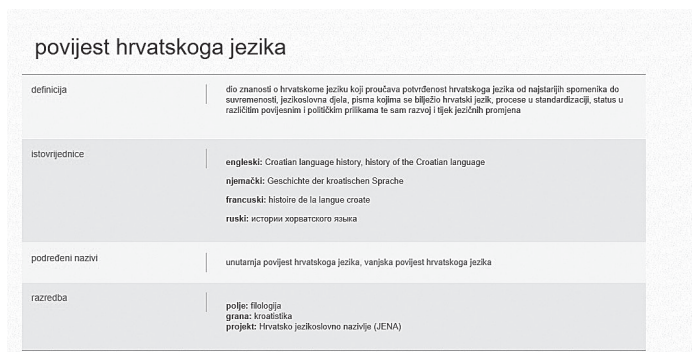
⁵ O pretraživanju *Jezikoslovnoga korpusa* vidi u Mihaljević 2021.

- izrada *Odostražnoga rječnika jezikoslovnoga nazivlja*⁶, vidi 4. sliku

4. slika: Pretraživanje završetka *-logija* u *Odostražnome rječniku jezikoslovnoga nazivlja*

- uključivanje oko 1700 obrađenih jezikoslovnih naziva u terminološku bazu *Strune*⁷ s potvrđenim sinonimima (dopušteni nazivi, nepreporučeni nazivi, zastarjelice, žargonizmi) i istovrijednicama na engleskome, njemačkome, francuskome i ruskome jeziku (neki nazivi imaju i istovrijednice na talijanskome, češkome i švedskome jeziku). Primjer obrade naziva *povijest hrvatskoga jezika* u *Struni* vidi na 5. slici.

5. slika: Obrada naziva *povijest hrvatskoga jezika* u bazi *Strune*

⁶ O *Odostražnome rječniku jezikoslovnoga nazivlja* vidi u Mihaljević 2023: 120–124.

⁷ Više o bazi *Struna* vidi u Nahod 2023.

- O Jeni

JENA

JEZIKOSLOVNO NAZIVLJE

Posljednje objave

 - Predstavljamo projekta H
Županijske stručnom
Kraljevec, 1. rujna 2023.
2023.
 - Predstavljena monografija
Zagreb, 8. srpnja 2023.
 - Okrugli stol Desantoponi
svrhuja 2023. (Mica Mita)
 - Predstavljena monografija
Predstavljamo projekta H
Sveučilištu u Slavonskom
(Mica Mihajević) 1. trav

Važne poveznice

 - Institut za hrvatski jezik i
Hrvatska zaklada za zna

6. slika: Mrežne stranice projekta *Hrvatsko jezikoslovno nazivlje – Jena*

⁸ O suradnji na organizaciji terminoloških okruglih stolova vidi u Lewis i Mihaljević 2023.

⁹ Prikaz ovoga okrugloga stola vidi u Mihaljević 2020.

¹⁰ Za potrebe izrade monografije izrađen je i javno dostupan program za pravilno citiranje bibliografskih jedinica prema pravilima *Hrvatskoga pravopisa* Instituta za hrvatski jezik.

2.1. Dijakronijski podatci u projektu *Hrvatsko jezikoslovno nazivlje – Jena*

Dijakronija je u projektu *Jena* zastupljena u prvome redu tako da je u bazu i u rječnik uneseno povijesnojezično (suradnica Marijana Horvat), paleoslavističko (suradnici Marijana Horvat i Milan Mihaljević) i etimološko (suradnica Dubravka Ivšić Majić) nazivlje ta da se uz mnoge nazive nalaze i zastarjelice. Pretraga i obrada naziva *Baščanska ploča* prikazana je na 7. slici.

Pomoć ?

TRAŽI

Napredno pretraživanje

Baščanska ploča

definicija	hrvatskoglagoški natpis s prijelaza iz 11. u 12. stoljeće, pronađen u Jurandvoru pokraj Baške na otoku Krku, na kojemu je prvi put na hrvatskome jeziku zapisano hrvatsko ime
istoznačnice	nepreporučeni naziv: Baščanska ploča
istovrijednice	engleski: the Baška tablet njemački: Tafel von Baška francuski: stèle de Baška ruski: Бащанская плита talijanski: lapide di Bescanuova, lapide di Basca češki: Baščanská deska švedski: Baskatavlan
poveznica	http://jezik.hr/bascanska-slagalica.html
napomena	Ploča od bijeloga vapnenca širine 199 cm, visine 99,5 cm, debljine 9 cm i težine oko 800 kg. Na gornjemu je njezinu rubu ukrasna bordura s motivom ložice. Izvorno je bila lijevi plutej u septumu, crkvenoj pregradi koja je odvajala kor: tj. prostor pred oltarom predviđen za redovnike, od crkvene lađe predviđene za puk. Pronađena je 1851. u podu opatijske crkve sv. Lucije, u kojoj je bila do 1934. godine, kad je prenesena u Zagreb i smještena u atrij Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Tekst natpisa koji se sastoji od nešto manje od sto riječi raspoređen je u 13 redaka. Predložak mu je najvjerovatnije bio samostanski kartular (knjiga koja sadržava kopije povelja i darovanja). Sadržajno se natpis može podijeliti na šest dijelova: 1. invokacija, 2. zapis u prvome licu jednine opata Držhe o darovnici kraja Zvonimira s nabravljanjem svjedoka, 3. kletva (minacija) protiv onih koji bi zanijekali darovanje, 4. obveza onih koji žive u samostanu da mole za darovatelja, 5. zapis opata Dobrovita u prvome licu jednine o gradnji crkve i 6. zapis o zajedništvu <i>Mikule v Oloči</i> sa sv. Lucijom. Datiranje ploče oko 1100. godine temelji se na datiranju crkve, paleogeografskim karakteristikama pisma i sadržaju natpisa. Crkva sv. Lucije romanika je građevina sa zvonikom na pročelju kroz koji se ulazi u crkvu. Tipična je za prijelazno razdoblje iz 11. u 12. st. Nekoliko je njoj tipološki srodnih crkava iz toga razdoblja na otoku Krku, a posveta jedne od njih, crkve sv. Vida pokraj Dobrinja, datirana je Lisinom slavnoga Dragoslava dne 1. siječnja 1100. godine. Oblik nekih slova na natpisu karakterističan je za 11. a drugih za 12. st., što također upućuje na datiranje natpisa oko 1100. godine. S tim su u skladu i podatci sadržani u natpisu. Nakon smrti kralja Zvonimira (1089.) bliži se uprava najmanje dvaju opata, Držhe i Dobrovita. Ploča je isklesana za uprave potonjega u vrijeme kad je cijelim krajem vladao knez Kosmat, što upućuje na vrijeme prije mletačke dominacije koja započinje 1116. godine. Iako nije najstariji, Baščanska ploča je najvažniji natpis iz ranoga razdoblja hrvatskoga glagoljstva. Iznimna je njezina važnost za povijest hrvatskoga jezika i književnosti, ali i općenito za hrvatsku nacionalnu i kulturnu povijest. Pisana je onodobnim hrvatskim književnim jezikom, pa je se može staviti na početak povijesti hrvatskoga književnog jezika. Njezin je tekst ritmiziran, što znači da ima i umjetničke kvalitete, pa je se može staviti i na početak hrvatske književnosti na hrvatskome jeziku. Za nacionalnu je hrvatsku povijest važna jer je na njoj prvi put na hrvatskome jeziku i hrvatskim pismom zapisano hrvatsko ime u sintagmi <i>Zvonimira kralja hrvatskoga</i>, a činjenica da hrvatski kralj poklanja zemlju na otoku Krku svjedoči o tome da je Krk u to vrijeme bio dio hrvatskoga kraljevstva. Crkvena pregrada, čiji je Baščanska ploča bila dio, srušena je između 1752. i 1851. Nakon rušenja pregrade uništen je desni plutej ("druga Baščanska ploča"). Njegov su vjerojatni ostatak četiri fragmenta iz istoga razdoblja koji se zovu Jurandvorski ulomci. Kletki <i>baščanske</i> prihvaćen u hrvatski standardni jezik u mjesnom liku (<i>baščanski</i>), a ne <i>baški</i> po modelu: <i>Gradiska – gradišće</i>). Lik <i>baščanski</i>, koji dosadašnja pravopisna praksa dopušta uz <i>baščanski</i>, temelji se na odnosu <i>k > č</i>, ali je u pismenoj praksi slabije prihvaćen te stoga dajemo prednost liku <i>baščanski</i>. Prilog <i>baščanski</i> nestandardnojezična je izvedenica te stoga nema smisla intervenirati u riječ nastalu nestandardnojezičnom tvorbom na glasovnoj razini. Slika Baščanske ploče, transliteracija i prijevod teksta nalaze se na adresi http://jezik.hr/zr/ povijesti.html
razredba	polje: filologija grana: kroatistika projekt: Hrvatsko jezikoslovno nazivlje (JENA)

7. slika: Pretraga i obrada naziva *Baščanska ploča* u *Struni*

Obrada naziva u bazi *Strune* i u *Rječniku jezikoslovnoga nazivlja* nije istovjetna jer je u bazu, u kojoj nema prostornoga ograničenja, bilo moguće unijeti mnogo dodatnih podataka u napomeni i poveznicu na članke, igre (vidi 8. sliku) i druge sadržaje.

8. slika: Igra *Složi Baščansku ploču*

U *Rječniku jezikoslovnoga nazivlja* naziv *Baščanska ploča* obrađen je ovako, vidi 1. prikaz:

Baščanska ploča

definicija: hrvatskoglagoljski natpis s prijelaza iz 11. u 12. stoljeće pronađen u Jurandvoru pokraj Baške na otoku Krku, na kojemu je prvi put na hrvatskome jeziku zapisano hrvatsko ime

područje paleoslavistika

nepreporučeni naziv: Baščanska ploča

engleski: the Baška tablet

njemački: Tafel von Baška

francuski:	stèle de Baška
talijanski:	lapide di Bescanuova, lapide di Basca
ruski:	Башчанская плита
češki:	Baščanská deska
švedski:	Baškatavlan

napomena: Ktetik *baščanski* prihvaćen je u hrvatski standardni jezik u mjesnome liku (*baščanski*, a ne *baški* po modelu: *Gradiška – gradiški*). Lik *baščanski*, koji je pravopisna praksa dopuštala uz *baščanski*, temelji se na odnosu $k > \check{c}$, ali je u pismenoj praksi slabo prihvaćen te stoga dajemo prednost liku *baščanski*. Pridjev *baščanski* nestandardnojezična je izvedenica te stoga nema smisla intervenirati u riječ nastalu nestandardnojezičnom tvorbom na glasovnoj razini.

1. prikaz: Obrada naziva *Baščanska ploča* u *Rječniku jezikoslovnoga nazivlja*

U rječniku je obrađeno mnogo više naziva nego u bazi *Strune*, npr. naziv *povijesna leksikografija* ne nalazi se u bazi, vidi 2. prikaz.

povijesna leksikografija

definicija: područje leksikografije koje se odnosi na opis i teoriju izrade povijesnih rječnika i povijesne leksikografske građe, izradu povijesnih rječnika, njihovo proučavanje, kronologiju i kritičko izdavanje

područje: leksikografija, povijest jezika

engleski: historical lexicography

njemački: historische Lexikographie

francuski: lexicographie historique

talijanski: lessicografia storica

ruski: историческая лексикография

češki: historická lexikografie, lexikografie historická

švedski: historisk lexikografi

napomena: *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. I–XXIII. JAZU. Zagreb. 1880. – 1976., poznat kao Akademijin rječnik, zasad je najveći hrvatski povijesni rječnik.

2. prikaz: Obrada naziva *povijesna leksikografija* u *Rječniku jezikoslovnoga nazivlja*

O odabiru povijesnojezičnih naziva i pristupu njihovoj obradi u rječniku i bazi u monografiji *Hrvatsko jezikoslovno nazivlje* pisala je Marijana Horvat. U analizi posebno ističe važnost polja **napomena** pri obradi povijesnojezičnih naziva jer se u njemu navodi mnogo dodatnih podataka koji nisu mogli biti sastavni dio definicije (Horvat 2023.).

U *Rječniku jezikoslovnoga nazivlja* obrađeno je i stotinjak etimoloških naziva. Dubravka Ivšić Majić (2023: 457–458) etimološke nazive dijeli na opće nazive (nazive kojima se opisuje način nastanka riječi, nazive kojima se opisuju dijelovi etimološkoga opisa, druge nazive koji se nalaze u etimološkim opisima, nazive iz poredbeno-povijesnoga jezikoslovlja, fonološke nazive i morfološke nazive) te nazive specifične za hrvatsku etimologiju (nazive iz prajezičnika, nazive iz indoeuropske fonologije, nazive iz indoeuropske morfologije, nazive iz praslavenske fonologije i nazive iz praslavenske morfologije).

U projektu je posebna pozornost posvećena donošenju zastarjelica. Primjeri zastarjelica navedenih u *Rječniku jezikoslovnoga nazivlja* prikazani su u 1. tablici.

1. tablica: Primjeri zastarjelica u *Rječniku jezikoslovnoga nazivlja*

standardnojezični preporučeni naziv	zastarjeli nazivi
genitiv ¹¹	porađajući padež, drugo padanje, roditeljni padež, rođenik
padež	casus, kas, kazu, kaž, padanje, padnutje, spadanje
perfekt	vrime prošasto, vrijeme prošasto, vrime prošasto sastavljeno
usklik	medjumetak, međumetak, mejumetak
veznik	sastavak

Razlog za donošenje zastarjelica nije samo olakšavanje čitanja starije literature nego i usvajanje češćih primjera zastarjelica u obrazovnome procesu jer se zastarijevanje spominje i u *Kurikulumu nastavnog predmeta Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije*. (SŠ HJ A.2.6. *Učenik razlikuje leksičke slojeve općeuporabnoga leksika hrvatskoga standardnog jezika – opisuje jezične i izvanjezične razloge stvaranja i zastarijevanja riječi – prema smjernicama izdvaja lekseme određenoga leksičkog sloja i navodi prikladne kontekste za njihovu uporabu.*), vidi 9. sliku.

¹¹ Zastarjeli se nazivi donose uz sve padeže.

SŠ HJ A.2.6.

Učenik razlikuje
leksičke slojeve
općeuporabnoga
leksika hrvatskoga
standardnog jezika.

- imenuje leksičke slojeve općeuporabnoga standardnog jezika
- objašnjava izvanjezične i unutarjezične procese u hrvatskome jeziku
- razlikuje leksičke slojeve općeuporabnoga standardnog jezika: vremenski, područni i funkcionalni
- interpretira primjere iz obavijesnih i književnih tekstova prema vremenskoj, područnoj i funkcionalnoj raslojenosti leksika
- primjenjuje lekseme iz različitih leksičkih slojeva u određenome kontekstu
- opisuje jezične i izvanjezične razloge stvaranja ili zastarijevanja riječi

ISHODI NA RAZINI OSTVARENOSTI DOBAR

- prema smjernicama izdvaja lekseme određenoga leksičkoga sloja i navodi prikladne kontekste za njihovu uporabu

9. slika: Zastarijevanje riječi u *Kurikulumu nastavnog predmeta Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije*

Pri donošenju zastarjelica projekt *Hrvatsko jezikoslovno nazivlje – Jena* surađivao je i s projektom *Retrodigitalizacija i interpretacija hrvatskih gramatika do ilirizma – RETROGRAM*, IP-2018-01-3585, voditeljice Marijane Horvat. O toj suradnji vidi u radu Horvat, Kramarić i Mihaljević 2024. O izazovima donošenja zastarjelica u *Rječniku jezikoslovnoga nazivlja* u monografiji *Hrvatsko jezikoslovno nazivlje* pisala je Marijana Horvat te istaknula da se u rječniku i bazi jezikoslovnoga nazivlja nastojala obratiti pozornost na postojanje bogatoga hrvatskog jezikoslovnog nazivlja dopreporodnoga i preporodnoga razdoblja te potaknuti daljnja istraživanja (Horvat: 2023: 507–514).

3. Projekt *Muško i žensko u hrvatskome jeziku*

Interni projekt Instituta za hrvatski jezik *Muško i žensko u hrvatskome jeziku* trajao je od 2017. do kraja 2024. godine. Voditeljice projekta bile su Lana Hudeček i Milica Mihaljević. Nastao je zbog potrebe društvene zajednice koja se ogleda u velikome broju upita koji su službi za jezične savjete Instituta za hrvatski jezik uputili brojni novinari, učitelji i nastavnici, službenici u različitim tvrtkama i drugi građani. Pitanja su se uglavnom odnosila na tvorbu i uporabu mocijskih parnjaka, uporabu riječi *rod* i *spol* te govor o nebinarnim osobama. Više podataka o projektu dostupno je na mrežnim stranicama projekta na adresi <https://muskozensko.jezik.hr/>.

Osnovni su rezultati projekta *Muško i žensko u hrvatskome jeziku*:

- izrada *Rodnoga korpusa* pretraživoga u Sketch Engineu, vidi 10. sliku

CONCORDANCE

sample size: 6,688
6,534.00 per million tokens • 0.01%

☐ Details ☐ Left context ☐ KWIC ☐ Right context

1	☐ libela.org	i dana, važnost higijene za vrijeme menstruacije, važnost razgovora o reproduktivnom zdravlju sa bliskim osobama	, lid) </s></s>S aspekta pružanja mladima točnih i znanstveno-utemeljenih informacija o kontracepciji p
2	☐ src4.hr	no ovisna o spolu koji je određen rođenjem </s></s>Spolni identiteti jesu žena, muškarac, transseksualna osoba	interseksualna osoba, kao i identificiranje po spolu </s></s>Rodni identitet podrazumijeva osobnu rođ
3	☐ src4.hr	e određen rođenjem </s></s>Spolni identiteti jesu žena, muškarac, transseksualna osoba, interseksualna osoba	, kao i identificiranje po spolu </s></s>Rodni identitet podrazumijeva osobnu rođnu samokoncepciju, ne
4	☐ index.hr	</s></s>Da je to mišljenje još uvijek u Crkvi prisutno, svjedoči i članak američke spisateljice Dale O'Leary, osobe	koja ima snažan utjecaj u Vatikanu i pod čijim utjecajem su se i rodile postavke o rodnoj ideologiji </s></s>
5	☐ index.hr	da je i ženi i muškarcu povjerena briga za ovaj svijet, da oboje imaju razum i slobodnu volju te da su kao osobe	pozvani na suradnju </s></s>Katoличка crkva odbacuje koncept roda i inzistira na neodvojivosti spola i n
6	☐ index.hr	ili argumentirana rasprava u čijem bi središtu, i s humanističkog i s vjerskog stajališta, bilo dobro ljudske osobe	i uklanjanje diskriminacije po bilo kojoj osnovi jer ona se, prema konstituciji Gaudium et spes br. 9 Drug
7	☐ irb.hr	e u Rijeci, Medicinski fakultet, 2021., 14-14</s></s>Sažetak: Nebinarni rodni identitet podrazumijeva da se osoba	ne identificira isključivo niti sa ženskim niti s muškim rodnim identitetom </s></s>Drugim riječima, taj po
8	☐ irb.hr	ijačkog društva 21. stoljeća, ako znamo da su u pojedinim društvima kroz povijest rodno nedeterminirane osobe	često zauzimale značajne položaje u svojim zajednicama </s></s>Međutim, danas su nebinarne osobe
9	☐ irb.hr	ne osobe često zauzimale značajne položaje u svojim zajednicama </s></s>Međutim, danas su nebinarne osobe	ravnopravni korisnici zdravstvenog sustava koji su krojeni prema rodno binarnim normativima </s></s>Č
10	☐ irb.hr	ifikacije, nebinarne identitete stavljaju u kontekst promjena samo ukoliko rodno nesuglasje kod takvih osoba	izaziva značajnu patnju i oštećenje u svakodnevnom funkcioniranju što se onda naziva "rodna distorzija"
11	☐ irb.hr	xma distorzija" </s></s>Kada je riječ o rodnoj distorziji, u kliničkoj se praksi češće susrećemo s transrodnim osobama	koje žele učiniti tranziciju iz jednog spola u drugi </s></s>Time se ni rod ne propituje kao kontinuirana i
12	☐ irb.hr	kontinuirana kategorija već ostaje unutar uvriježenih binarnih </s></s>Tijekom kliničkog rada s nebinarnim osobama	koji svoje tijelo žele prilagoditi rodnom identitetu, može doći do neobičajenih zahtjeva za parcijalnim ol
13	☐ metro-portal.hr	je bješejavaju da je uporaba riječi "oni" za jedninu gramatički korektna </s></s>Korištenje zamjenice "oni" za osobu	koja ne želi biti identificirana kao osoba muškog ili ženskog spola pobijedila je na izboru za riječ godine
14	☐ metro-portal.hr	je jedninu gramatički korektna </s></s>Korištenje zamjenice "oni" za osobu koja ne želi biti identificirana kao osoba	muškog ili ženskog spola pobijedila je na izboru za riječ godine 2019., objavio je američki izdavač rječi
15	☐ metro-portal.hr	je danje u njnu porasio je za više od 3000 posto ove godine jer se sve više ljudi identificira kao "nebinarne" osoba	, ni muškarac: niti žena </s></s>Rječnik Oxford te rječnik Dictionary.com objavili su 2018. na internetu č
16	☐ metro-portal.hr	ki korektna i da je bila prisutna od kraja 14. stoljeća </s></s>U novije vrijeme, međutim, "oni" se koristi za osobu	kojoj je rodni identitet nebinarni", piše Merriam-Webster na svojoj mrežnoj stranici </s></s>Preokret se
17	☐ metro-portal.hr	stifikaciju odabiru rodno neutralnu zamjenicu </s></s>Pjevač Sam Smith u njnu se izjasnio kao nebinarna osoba	i tražio da se za njega koristi zamjenica "oni" odnosno "njime" </s></s>Peticija zastupnicima hrvatskog i
18	☐ slunj-crkiva.hr	vezujući definiciju koncepta "rod", koji je ideološki, neznaestan, skovan 1950-ih godina te tvrdi da svaka osoba	može izabrati svoj društveni spolni identitet ("rod") – bili muškarac ili žena – bez obzira na svoj stvaran
19	☐ slunj-crkiva.hr	"i rodni", za društvo spol više nema nikakvu važnost, već samo društveni (spolni) identitet ("rod") kojim se osoba	deklarira </s></s>Zato bi ratifikacijom istarske konvencije termin "rod" postupno zamijenio termin "sp

10. slika: Pretraga leme *osoba* u *Rodnome korpusu*

- izrada *Odostražnoga rječnika mocijskih parnjaka*¹², vidi 11. sliku

administrativna direktorica	nastavnica pjevanja	rukovateljica strojevima za označivanje
administrativna i komercijalna direktorica	nastavnica plesa	rukovateljica strojevima za pakiranje
administrativna pomoćnica u ordinaciji	nastavnica savjetnica	rukovateljica strojevima za pakiranje i obilježavanje
administrativna službenica	nastavnica slikarstva	sličnim strojevima
administratoričica baza podataka	nastavnica violine	rukovateljica strojevima za pletenje
administratoričica mreže	nastavnica visoke škole	rukovateljica strojevima za pranje
administratoričica mrežnih stranica	nastavnica za djecu s posebnim potrebama	rukovateljica strojevima za preradu drva
administratoričica podataka	nastavnica za izvanškolsku glazbenu izobrazbu	rukovateljica strojevima za preradu mesa
administratoričica računalnih sustava	nastavnica za izvanškolsku informatičku izobrazbu	rukovateljica strojevima za preradu mlijeka
administratoričica sustava	nastavnica za izvanškolsku jezičnu izobrazbu	rukovateljica strojevima za preradu ribe
admiralica	nastavnica za nadarenu djecu	rukovateljica strojevima za proizvodnju alata
admiralica flote	nastavnica za osobe s oštećenjem sluha	rukovateljica strojevima za proizvodnju cigara
agentica za prijevoz	nastavnica za osobe s oštećenjem vida	rukovateljica strojevima za proizvodnju cigareta
agentica za prodaju nekretnina	nastavnica za pojačano učenje jezika	rukovateljica strojevima za proizvodnju čokolade
akademska glumica	nastavnica za pomoć pri učenju	rukovateljica strojevima za proizvodnju kabela
aktuarska pomoćnica	nastavnica za praktično učenje jezika	rukovateljica strojevima za proizvodnju kruha
aktuarska službenica	nastavnica za učenje drugoga jezika	rukovateljica strojevima za proizvodnju mliječnih proizvoda

11. slika: Odostražni rječnik mocijskih parnjaka

¹² Više o *Odostražnome rječniku mocijskih parnjaka* vidi u Mihaljević 2022: 22–6.

- izrada tražilice mocijskih parnjaka u kojoj se prikazuje mocijski par koji sadržava uneseni muški ili ženski mocijski parnjak, vidi 12. sliku

Mocijski parnjaci

časn timer

7 parnjaka

parnjaci

časn timer / časnica oružanih snaga
časn timer / časnica stroja na plovilu
djelatni časnik / djelatna časnica
djelatni dočasnik / djelatna dočasnica
dočasnik / dočasnica oružanih snaga
niži časnik / niža časnica
viši časnik / viša časnica

pronađi

12. slika: Tražilica mocijskih parnjaka: pretraga leme *časnik*

- izrada monografije *Muško i žensko u hrvatskome jeziku* (Mihaljević i Hudeček 2025.)
- davanje velikoga broja jezičnih savjeta o tvorbi i/ili uporabi mocijskih parnjaka, o govoru o nebinarnim osobama i govoru nebinarnih osoba, o uporabi naziva *rod* i *spol*; neki su savjeti objavljeni na mrežnim stranicama projekta
- izrada mrežnih stanica projekta s podacima o radovima i diseminacijskim aktivnostima provedenima na projektu, vidi 13. sliku.

13. slika: Mrežna stranica projekta *Muško i žensko u hrvatskome jeziku*

3.1. Dijakronijska istraživanja na projektu *Muško i žensko u hrvatskome jeziku*

Budući da je razumijevanje muško-ženskoga svijeta danas nespoznatljivo bez poznavanja prošlosti, u projektu je velika pozornost posvećena dijakronijskim istraživanjima. To se posebno odnosi na izražavanje rodni/spolnih odnosa, uporabu rodno/spolno neutralnoga jezika, rodni stereotipa te leksikografsku obradu mocijskih parnjaka. Stoga su provedena dijakronijska istraživanja uporabe naziva *rod* i *spol* i od njih izvedenih pridjeva *rodni* i *spolni* i navođenja mocijskih parnjaka u povijesnim rječnicima i gramatikama te analizirana stereotipizirana slika muško-ženskih odnosa u povijesnim izvorima. U tim je istraživanjima sudjelovala suradnica na projektu Marijana Horvat, ali i izvanprojektne suradnice Ana Mihaljević i Martina Kramarić.

Stereotipizirane se slike iz prošlosti zrcale i u frazemima i poslovicama, pa je i njima u projektu posvećena velika pozornost (Kovačević, Blagus Bartolec i Matas Ivanković).

U sklopu projekta objavljeni su ovi radovi s dijakronijskom problematikom:

- Mihaljević, Ana; Mihaljević, Milica. 2021. Spol and rod from a Diachronic and Synchronic Perspective – Analysis of Croatian, Croatian Church Slavonic and English. *Collegium antropologicum* 45/4. 341–349.
- Lazić, Daria; Mihaljević, Ana. 2021. Stereotypes and Taboo Words in Dictionaries from a Diachronic and a Synchronic Perspective – The Case Study of Croatian and Croatian Church Slavonic. *Proceedings of XIX EURALEX Congress: Lexicography for Inclusion, Vol. II*. Ur. Gavriilidou, Zoe; Mitits, Lydia; Kiosses, Spyros. SynMorPhoSe Lab, Democritus University of Thrace. 101–111.
- Lazić, Daria; Mihaljević, Ana. 2021. Društveni stereotipi u hrvatskim rječnicima u dijakronijskoj i sinkronijskoj perspektivi. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 47/2. 541–582.
- Horvat, Marijana. 2021. Zametci jezičnih stereotipa u povijesnoj leksikografiji. *Hrvatski jezik* 8/2. 33–35.
- Horvat, Marijana; Mihaljević, Milica. 2019. Dijakronijski pogled na mocijske imenice. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 45/1. Zagreb. 27–45.

U monografiji *Muško i žensko u hrvatskome jeziku* nalaze se ova poglavlja u kojima se s dijakronijske perspektive analizira problem muško-ženskih odnosa, stereotipa i odnosa *roda i spola*: Ana Mihaljević i Milica Mihaljević: *O značenju imenica rod i spol te pridjeva rodni i spolni*; Marijana Horvat i Ana Mihaljević: *Mocijski odnosi i društveni stereotipi u dopreporodnim i preporodnim gramatikama te u povijesnoj leksikografiji*. Za analizu muško-ženskih mocijskih parnjaka zanimljiva je i usporedba hrvatskoga s drugim, posebno slavenskim, jezicima, pa je u monografiju uključen i rad Martine Kramarić, u kojemu se s dijakronijske i sinkronijske perspektive opisuje stanje u češkome jeziku. (Martina Kramarić: *Muško i žensko kroz povijest u češkome jeziku*).

Dijakronijska istraživanja omogućila su cjelovitije sagledavanje problema koji se pojavljuju u suvremenome hrvatskom jeziku. Spomenut ćemo dva primjera: 1. danas se *rod* upotrebljava u društvenome značenju te je suprotstavljen *spolu* koji ima biološko značenje.¹³ Dijakronijska istraživanja pokazuju da je imenica *rod* etimološki povezana s glagolom *roditi* te se upotrebljavala baš u biološkome značenju, pa bi bolje bilo umjesto višeznačnoga naziva *rod* upotrijebiti višerječni izraz *društveni spol*, 2. ženski mocijski parnjak u prošlosti je rjeđe bio profesijski naziv, a češće je označavao suprugu muškarca označenoga profesijskim nazivom, pa se postavlja pitanje treba li dopuniti definiciju mocijskih parnjaka kako bi obuhvatila i to značenje te treba li u suvremenim rječnicima dodati i to značenje uz oznaku *zast.*

¹³ Kolokacija *društveni spol* ima dvanaest potvrda u korpusu MaCoCu Croatian Web (Bañón i dr. 2023.) Ovdje navodimo dvije potvrde iz kojih je vidljivo da je *društveni spol* sinoniman *rodu*: Ovo se proučavanje uporno ignoriralo, vjerojatno zato što njegovi rezultati, kao i oni Tiger/Shepherova proučavanja, stavljaju pod znak pitanja središnje tvrdnje ženskih i rodni studija, naime: da su društveni spol (rod) i razlike u spolnim ulogama muškarca i žene društveni konstrukti. Najjednostavnije tumačenje engleske riječi gender upravo je ono koje se sedamdesetih godina koristilo u akademskim i političkim raspravama: gender znači društveni spol koji se razlikuje od biološkog spola (sex).

4. Projekt *Hrvatski mrežni rječnik – Mrežnik*

Hrvatski mrežni rječnik – Mrežnik jednojezični je¹⁴, rastući, korpusno utemeljen¹⁵, normativno-deskriptivni¹⁶ rječnik suvremenoga hrvatskog standardnog jezika. To je prvi hrvatski izvorno mrežni (*born-digital*) i igrificirani¹⁷ rječnik. Od 2017. do 2021. projekt *Hrvatski mrežni rječnik – Mrežnik* financirala je Hrvatska zaklada za znanost (IP-06-2016-2141), od 2021. do 2023. bio je interni projekt Instituta za hrvatski jezik, a od 1. siječnja 2024. projekt *Hrvatski mrežni rječnik – Mrežnik: 2. faza* financira Europska unija u sklopu programa NextGeneration EU. Voditeljica je projekta Lana Hudeček. Više podataka o projektu dostupno je na mrežnim stranicama projekta na adresi <http://ihjj.hr/mreznik/> i u monografiji Hudeček, Mihaljević i Jozić 2024.

Mrežnik ima tri modula: osnovni modul namijenjen odraslim izvornim govornicima hrvatskoga jezika, modul za učenike nižih razreda osnovne škole te modul za nasljedne i neizvorne govornike hrvatskoga jezika.

Osnovni su rezultati projekta *Hrvatski mrežni rječnik – Mrežnik*:

- izrada skica riječi za hrvatski jezik (izradio Nikola Ljubešić u suradnji sa suradnicima projekta *Mrežnik*); više vidi u Hudeček i Mihaljević 2018: 106–107
- izrada mrežnih stranica *Mrežnika*, vidi 14. sliku

¹⁴ *Rječnik hrvatskoga jezika za nasljedne i neizvorne govornike* sadržava i engleske i španjolske istovrijednice.

¹⁵ *Mrežnik* se u prvome redu temelji na *Hrvatskoj jezičnoj riznici* (<http://riznica.ihjj.hr/index.hr.html>) i na *Hrvatskome mrežnom korpusu* (<http://nlp.ffzg.hr/resources/corpora/hrwac/>), ali su pri izradi pojedinih rječničkih članaka konzultirani i specijalni korpusi izrađeni u Institutu za hrvatski jezik u sklopu drugih projekata i dostupni u Sketch Engineu (*Jezikoslovni korpus*, *Rodni korpus*, *Korpus korone*) te ostali korpusi i izvori (npr. *MaCoCu*, *Elexis*, izvori dobiveni pretraživanjem s pomoću Googleove tražilice).

¹⁶ O normativno-deskriptivnome pristupu vidi u Hudeček i Mihaljević 2015.

¹⁷ O igrifikaciji *Mrežnika* vidi u Mihaljević 2022.

14. slika: Mrežne stranice projekta *Hrvatski mrežni rječnik – Mrežnik*

- objava demoinačice *Mrežnika* (A – K) dostupne na adresi <https://rjecnik.hr/mreznik/>; primjer jednoga rječničkog članka iz modula za odrasle izvorne govornike, vidi 15. sliku (o demoinačici *Mrežnika* vidi Mihaljević 2024: 609–614)

aléja im. ž. (G aléjē, DL aléji, A aléju, I aléjōm; mn. NA aléje, G aléjā, DLI aléjama)

Aleja je prilazni put, ulica ili cesta s drvoredom.

– Rezultati su vidljivi i ravnateljstvu treba odati priznanje za trud koji je pokazao, iako je teško školsko dvorište pretvoriti u neku cvjetnu aleju.

– Samo desetak metara dalje od uhodane gradske vreve, širokih aleja i šume neonskih svjetala, još uvijek može se pronaći djelić neke druge Kine.

Kakva je aleja? cvjetna, duga, prekrasna, središnja, široka; mirogojska, sveučilišna; aleja čempresa, aleja javora, aleja kestena, aleja platana; aleja bogataša razg., aleja branitelja, aleja skulptura, aleja velikana

Koordinacija: aleja i park, aleja i ulica; aleje i parkovi, aleje i ulice

U imenima: Aleja Blaža Jurišića, Aleja branitelja, Aleja glagoljaša, Aleja grada Bologne, Aleja lipa, Aleja Seljačke bune, Aleja sfingi, Aleja tišine

Kolokacijska baza hrvatskoga jezika: http://ihij.hr/kolokacije/search/?q=aleja&search_type=basic

Etimologija: Riječ *aleja* posuđena je iz francuskoga *alée*. Ta je francuska riječ izvedena od glagola *aller* 'ići' i izvorno znači 'prolaz'. Hrvatsko značenje 'ulica s drvoredom' vjerojatno je preuzeto uz njemačko ili talijansko posredništvo, a razvio se od 'prolaz u vrtu' i 'prolaz među drvećem'. Sličan je značenjski razvoj u riječi *avenija* (v.).

Hrvatski jezik: https://hrcaj.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=253679

15. slika: Obrada natuknice *aleja* u *Mrežniku*

- objava monografije *Anatomija rječnika – Hrvatski mrežni rječnik – Mrežnik* (radna e-inačica objavljena je 2021. na stranicama projekta <http://ihjj.hr/mreznik/page/monografija/34/>), a bitno dopunjena tiskana inačica objavljena je 2024. godine (Mihaljević, Hudeček i Jozić 2024.); monografija na primjeru *Mrežnika* govori o različitim aspektima leksikografskoga rada te različitim praktičnim i teorijskim pitanjima suvremene e-leksikografije
- izrada *Jezičnoga savjetnika za učenike nižih razreda osnovne škole*: <http://hrvatski.hr/savjeti/> (Lewis i Matijević 2024: 569–578)
- izrada odostražnoga rječnika radne inačice abecedarija *Mrežnika* – modul za odrasle izvorne govornike: <https://rjecnik.hr/mreznik/wp-content/odostrazni/> (Mihaljević 2024: 593–602)
- izrada baze *Etnici i ktetici*: <http://hrvatski.hr/etnici-i-ktetici/> (Vidović 2024: 542–551)
- izrada baze *Frazemske etimologije*: <http://hrvatski.hr/frazemi/> (Kovačević 2024: 552–557), vidi 3. prikaz

kocka je bačena

Ta se frazemska izreka upotrebljava pri donošenju važnih odluka i pripisuje se Gaju Juliju Cezaru. On ju je izrekao pri prelaženju rijeke Rubikon 49. godine prije Krista. Tako je započeo građanski rat. Kad kažemo da je kocka bačena ili na latinskom *Alea iacta est!*, znači da je donesena konačna odluka o čemu, da je što riješeno.

3. prikaz: Etimologija frazema *kocka je bačena*

- izrada baze *Etimologije*: <http://hrvatski.hr/etimologije/> (Ivšić Majić 2024: 561), vidi 4. prikaz

moneta

Riječ *moneta* posuđena je iz latinskoga *monēta*. Kovanice su tako nazvane jer je mjesto na kojemu se kovao novac u Rimu bilo u blizini hrama boginje *Iūnō Monēta*.

4. prikaz: Etimologija riječi *moneta*

- izrada igara za sva tri *Mrežnikova* modula <https://rjecnik.hr/igre/> (Mihaljević 2024: 580–592)
- izrada baze veznika (Hudeček 2024: 562–568)
- izrada *Pojmovnika e-leksikografije*: <http://ihjj.hr/mreznik/page/pojmovnik/6/> u suradnji s projektom *Hrvatsko jezikoslovno nazivlje – Jena* (Hudeček i Mihaljević 2024: 603)
- izrada *Rječnika hrvatskoga jezika za nasljedne i neizvorne govornike* (Hudeček, Mihaljević i Jozić 2025.)
- održan međunarodni znanstveni skup *E-rječnici i e-leksikografija* (10. i 11. svibnja 2019.) i *Okrugli stol Rječnik i stereotipi* (11. prosinac 2020.).

4.1. Dijakronijska istraživanja na projektu *Hrvatski mrežni rječnik – Mrežnik*

Iako su dijakronijska istraživanja na projektu *Hrvatski mrežni rječnik – Mrežnik* manje zastupljena nego na projektima *Hrvatsko jezikoslovno nazivlje – Jena* i *Muško i žensko u hrvatskome jeziku*, i u *Hrvatskome mrežnom rječniku – Mrežniku* možemo govoriti o nekim elementima dijakronijskih istraživanja, posebno u modulu za odrasle izvorne govornike. To se u prvome redu odnosi na unošenje etimoloških podataka u rječnički članak te izradu etimološke baze. Na projektu *Hrvatski mrežni rječnik – Mrežnik* surađuju Martina Kramarić s Odjela za povijest hrvatskoga jezika i Dubravka Ivšić Majić s Odjela za onomastiku i etimologiju, koja je i izradila etimološku bazu te obradila polje etimologija u rječničkome članku.

Primjer etimološke napomene koja se nalazi pod natuknicom *mast* prikazan je na 16. slici. U tome se primjeru navodi i da je starije značenje riječi *mast* ‘boja’.

Etimologija: Riječ *mast* postala je od praslavenskoga **mastь* < **maz-tь* (usp. slovenski *mást*, ruski *масть* ‘boja (kose)’, *mast* ‘balzam’, poljski *maść*), što je izvedeno od istoga korijena koji je u *mazati* (v.). Starije je značenje ‘boja’.

16. slika: Etimološka napomena uz riječ *mast*

O izradi etimoloških napomena u *Mrežniku* Dubravka Ivšić Majić napisala je poglavlje u monografiji *Anatomija rječnika*. *Hrvatski mrežni rječnik – Mrežnik*. U tome poglavlju istaknula je da se etimološke napomene navode prema člancima

iz rubrike *Odakle nam riječi* iz časopisa *Hrvatski jezik* (više vidi u sljedećemu poglavlju).

U *Mrežniku* su obrađeni i neki povijesni nazivi (vidi 17. sliku), historizmi (vidi 18. sliku) i zastarjelice (vidi 19. sliku).

bân im. m. (GA bâna, DL bânû, V bâne, I bânôm; mn. NV bânôvi, G bânôvâ, DLI bânovima, A bânove)

¹ pov. (u jednini) **Ban je naslov visokoga državnog dostojanstvenika u Hrvatskoj i Bosni.**

– Kad je u Dalmaciji svoju vlast učvrstio kralj Žigmund Luksemburški, Petar se u ljeto 1387. godine vratio na mjesto glavnog upravitelja Komore jer se njegov prethodnik Cion bio kompromitirao vezom s vranskim priorom i jednim od vođa protudvorskog pokreta Ivanom Paližnom, tada nositeljem naslova bana Hrvatske, Dalmacije i Slavonije, primivši od njega u zakup komorske prihode.

– Godine 1438. njemački kralj Albert II. dodijelio je Hunjadiju naslov bana Severina.

² **Ban je muška osoba s istoimenim naslovom.**

– Komplex Novih dvora bana Jelačića i njegovih nasljednika važan je povijesno-kulturni spomenik.

– Zahvaljujući radu bana pučanina Ivana Mažuranića, Vojna Krajina vraćena je u sastav Hrvatske, odnosno teritorijalno i upravno postala je dijelom carskih pokrajina Hrvatske i Slavonije.

Kakav je ban? doživotni, trajni; bosanski, hrvatsko-dalmatinski, jajački, primorski, slavonski

Što ban može? predvoditi (Hrvate, pobunu, vojsku), stolovati, upravljati, vladati

Što se s banom može? imenovati ga, pisati mu, predati mu predstavku

Koordinacija: ban i knez, ban i pjesnik, ban i vojskovođa, grof i ban; banovi i kraljevi, banovi i podbanovi; banovi i banice

Uz imena: ban (Josip) Jelačić, Kulin ban, ban (Ivan) Mažuranić

17. slika: Obrada natuknice *ban*, koja je označena odrednicom *pov.* (povijesni naziv)

³ hist. **Kuna je do 2023. bila hrvatska novčana jedinica, sadržavala je 100 lipa.**

– Da nije bilo jačanja kune prema euru 1 posto, rata kredita bila bi veća još tridesetak kuna.

– Mjesečno će se izdvajati 520 tisuća kuna, a u iduće tri godine više od 16 milijuna kuna.

– U 360 požara vatra je nanijela čak 12,6 milijuna kuna štete, izvijestio je predsjednik Zlatko Orsag.

– Automobil vrijedan 30 000 kuna vraćen je 34-godišnjemu vlasniku.

– Nakon godinu dana oni moraju ukupno vratiti 1100 milijuna kuna kredita.

Kakva je kuna? dodatna, isplaćena, izdvojena, jaka, jedna, osigurana, plaćena, potrebna, potrošena, prikupljena, proračunska, sadašnja, simbolična, uložena, uplaćena, utrošena, zadnja; hrvatska

Što kuna može? devalvirati, ojačati, oslabjeti, vrijediti, značiti (mnogo, puno; opstanak, zaradu)

Što se s kunom može? dati je, dobiti je, donirati je, imati je, izdvojiti je, nemati je, ostaviti je, platiti je, potrošiti je, staviti je, tražiti je, trošiti je, uložiti je, uplatiti je, uštedjeti je, uzeti je, vratiti je, zaraditi je

Koordinacija: euro i kuna, kuna i lipa,

U vezi s kunom spominje se: deprecijacija, devalvacija, jačanje, *razg.*, slabljenje, tečaj, vrijednost; hiljada *razg.*, milijarda, milijun, milion *razg.*, milja, som *razg.*, sto, stotina, tisuća; koštati *razg.* x kuna, stajati x kuna, vrijediti x kuna; božićnica, dividenda, dobit, donacija, dug, gubitak, kamata, kazna, kredit, minus, mirovina, naknada, odšteta, otpremnina, plaća, pomoć, porez, poticaj, potpora, potraživanje, prihod, promet, šteta, trošak, višak

tvorenice: kunin, kunski **TVORENICA:** *kuneći*

18. slika: Obrada trećega značenja natuknice *kuna*, koje je označeno odrednicom *hist.* (historizam)

dàžd im. m. (G dàžda, DL dàždu, A dàžd, I dàždom; mn. N dàždi/dàždovi, G dàždā/dàždōvā, DLI dàždima/dàždovima, A dàžde/dàždove)

zast. **Dažd je oborina u obliku vodenih kapi promjera većega od pola milimetra.**

– Kad dažd prestane, neće nam nedostajati blata.

– Nad goru i polje zagrebačko bio se nadvio crn oblak, nadvio i sasuo na zemlju gustim daždom, kao da si ga nožem prorezao.

SINONIM: kiša :1

tvorenice: dažditi, daždjeti

Etimologija: Riječ *dažd* postala je od praslavenskoga **dъzdy* (usp. slovenski *dež*, ruski *дождь*, poljski *deszcz*, češki *děšť*), što je vjerojatno složenica od indoeuropskoga **dus-* 'loš' i **dyew-* 'nebo' (usp. od istoga korijena grčki *Zeús* [Zeus] 'Zeus, vrhovni bog, bog neba', latinski *Iovis* (genitiv) 'Jupiter, vrhovni bog').

Hrvatski jezik: <https://hrcaak.srce.hr/file/264214>

19. slika: Obrada natuknice *dažd*, koja je označena odrednicom *zast.* (zastarjelica)

5. Ostalo

U ovome poglavlju navode se neki drugi poslovi koji se u prvome redu provode u Odjelu za hrvatski standardni jezik, ali je pri njihovu provođenju ostvarena intenzivna suradnja s Odjelom za povijest hrvatskoga jezika i s etimologom s Odjela za onomastiku i etimologiju (*Hrvatski jezik*) ili se nalaze elementi dijakronijskoga opisa (*Hrvatska školska gramatika*).

5.1. Časopis *Hrvatski jezik*

U Institutu za hrvatski jezik izdaje se časopis *Hrvatski jezik*, jedini znanstveno-popularni časopis o hrvatskome jeziku. Svake se godine objavi četiri broja časopisa, a dosad je objavljeno jedanaest godišta. Iako u tome časopisu prevladavaju članci posvećeni sinkroniji, dvije su rubrike isključivo posvećene dijakroniji – *Vremeplov* (rubrika u kojoj se na popularan način obrađuju teme iz povijesti jezika) i *Odakle nam riječi* (rubrika u kojoj se na popularan način obrađuju etimološke teme). Urednica je rubrike *Vremeplov* Marijana Horvat, a rubrike *Odakle nam riječi* Dubravka Ivšić Majić. Dijakronijski se radovi povremeno pojavljuju i kao uvodni članci (npr. Marijana Horvat: Marulićev *jazik harvacki*) te u rubrikama *U dva klika mišem*, *Čitaonica* i *Domaća zadaća*. U rubrici *U dva klika mišem* govori se o računalnome nazivlju, računalnim bazama, digitalizaciji i retrodigitalizaciji. U toj su rubrici, primjerice, prikazani portali

Staroslavenskoga instituta (Ana Mihaljević i Iva Stamenković: *Glagoljica u školi i glagoljica u školi*; Ana Mihaljević: *Mrežni izvori i baze Staroslavenskoga instituta*). U rubrici *Čitaonica* prikazuju se nove knjige, mnoge od njih posvećene i dijakronijskoj problematici, npr. rad Marijane Horvat *Istraživači hrvatskoga glagoljaštva*, u kojemu se govori o knjizi Tanje Kuštović *Istraživači hrvatskoga glagoljaštva I.: Priručnik za studente i one koje zanima hrvatsko glagoljaštvo*. U rubrici *Domaća zadaća* govori se o školstvu, a neki su radovi posvećeni i obradi povijesnojezičnih tema u školi, npr. Tanja Skiba: *Čuvanje hrvatskih riječi uz toplu titricu*; Igor Medić: *Misal po zakonu rimskoga dvora u nastavi Hrvatskoga jezika*; Marina Čubrić: *Projekt Povijest jezika i dijalektologija ili Kako obraditi lekcije na kraju udžbenika?*).

5.2. Hrvatska školska gramatika

Hrvatska školska gramatika prva je hrvatska gramatika koja je besplatno mrežno dostupna. Prvo izdanje gramatike iz 2017. godine dostupno je na adresi gramatika.hr. Iako na gramatici nisu sudjelovali zaposlenici Odjela za povijest hrvatskoga jezika (Marijana Horvat recenzentica je gramatike), od drugoga izdanja u gramatici se donosi i veći broj terminoloških napomena koje se odnose na zastarjelice u jezikoslovnome nazivlju, vidi 5. prikaz, ali i zastarjelice u drugim strukama, vidi 6. prikaz.

Stari su hrvatski gramatičari za predikat, objekt i subjekt upotrebljavali različite nazive. Najčešći naziv za subjekt bio je *podmet*, za predikat *prireok*, za objekt *predmet*, a za atribut *pridjevak*.

5. prikaz: Napomena o zastarjelim nazivima u *Hrvatskoj školskoj gramatici* iz 2023: 170.

Bogoslav Šulek utemeljitelj je hrvatskoga znanstvenog nazivlja. Djelovao je u drugoj polovici 19. stoljeća. 1874. i 1875. godine objavio je *Hrvatsko-njemačko-talijanski rječnik znanstvenoga nazivlja*. Ovo su Šulekove novotvorenice koje danas pripadaju pasivnomu sloju hrvatskoga jezika.

Šulekova novotvorenica	standardnojezična riječ
biljoslovlje	botanika
bokat lećak	konveksna leća
kostoslovlje	osteologija
krasoćut	estetski osjećaj
lakokrvnik	sangvinik

6. prikaz: Dio napomene o Šulekovim novotvorenicama u *Hrvatskoj školskoj gramatici* iz 2023: 145.

6. Zaključak

Da bismo razumjeli i objasnili neke pojave u suvremenome hrvatskom jeziku, često je potrebno imati uvid i u starija stanja jezika. Stoga sinkronijska i dijakronijska istraživanja ne trebaju biti strogo suprotstavljena, nego ih treba povezati i u sinkronijske projekte uključiti i dijakronijsku sastavnicu. U radu se stoga prikazuju neki projekti Odjela za hrvatski standardni jezik koji sadržavaju i dijakronijske elemente i u kojima znanstvenici standardolozi surađuju s povjesničarima jezika i etimolozima. Ovim radom nisu obuhvaćene sve takve suradnje nego samo one u kojima je autorica sudjelovala. Nadamo se da će takvih suradnja u budućnosti biti i više.

Literatura

Anatomija rječnika. Hrvatski mrežni rječnik – Mrežnik. 2024. Ur. Hudeček, Lana; Mihaljević, Milica; Jozić, Željko. Institut za hrvatski jezik. Zagreb.

BAÑÓN, MARTA I DR. 2023. Croatian web corpus MaCoCu-hr 2.0. *Slovenian language resource repository CLARIN.SI*. <http://hdl.handle.net/11356/1806> (pristupljeno 19. srpnja 2024.).

BLAGUS BARTOLEC, GORANKA; MATAS IVANKOVIĆ, IVANA. 2021. The Female and Male World in Croatian Proverbs. *Collegium antropologicum* 45/4. 351–363. <http://dx.doi.org/10.5671/ca.45.4.7>

ČUBRIĆ, MARINA. 2017. Projekt *Povijest jezika i dijalektologija* ili Kako obraditi lekcije na kraju udžbenika?. *Hrvatski jezik* 4/4. 11–15.

Dijakronija. 2013. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Zagreb. <https://enciklopedija.hr/clanak/dijakronija> (pristupljeno 7. ožujka 2025.).

HORVAT, MARIJANA. 2021. Zametci jezičnih stereotipa u povijesnoj leksikografiji. *Hrvatski jezik* 8/2. 33–35.

HORVAT, MARIJANA. 2022. Istraživači hrvatskoga glagoljaštva. *Hrvatski jezik* 9/4. 38–42.

HORVAT, MARIJANA. 2023. Povijesnojezično nazivlje. *Hrvatsko jezikoslovno nazivlje*. Ur. Mihaljević; Milica; Hudeček, Lana; Jozić, Željko. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Zagreb. 391–402.

HORVAT, MARIJANA. 2023. Zastarjelice. *Hrvatsko jezikoslovno nazivlje*. Ur. Mihaljević; Milica; Hudeček, Lana; Jozić, Željko. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Zagreb. 507–514.

HORVAT, MARIJANA. 2024. Marulićev *jazik harvacki*. *Hrvatski jezik* 11/4. 1–7.

HORVAT, MARIJANA; KRAMARIĆ, MARTINA; MIHALJEVIĆ, ANA. 2024. Challenges in the Process of Retro-Digitization of Croatian Grammar Books before Illyrism. *Structuring Lexical Data and Digitising Dictionaries. Grammatical Theory, Language Processing and Databases in Historical Linguistics*. Ur. Martín Artista, Javier; Ojanguren López, Ana Elvira. Brill. Leiden – Boston.

HORVAT, MARIJANA; MIHALJEVIĆ, MILICA. 2019. Dijakronijski pogled na mocijske imenice. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 45/1. 27–45.

Hrvatski mrežni rječnik – Mrežnik (demo inačica). <https://rjecnik.hr/mreznik/> (pristupljeno 25. siječnja 2025.).

Hrvatski mrežni rječnik – Mrežnik (projektne stranice). <http://ihjj.hr/mreznik/> (pristupljeno 25. siječnja 2025.).

Hrvatsko jezikoslovno nazivlje. 2023. Ur. Mihaljević, Milica; Hudeček, Lana; Jozić, Željko. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Zagreb.

Hrvatsko jezikoslovno nazivlje – Jena. <https://jena.jezik.hr/> (pristupljeno 20. prosinca 2024.).

Hrvatsko strukovno nazivlje – Struna. <http://struna.ihjj.hr/>. (pristupljeno 20. prosinca 2024.).

HUDEČEK, LANA; MIHALJEVIĆ, MILICA. 2015. Relations between Description and Prescription in Croatian Language Manuals. *Slovnica in slovar – aktualni jezikovni opis*. Ur. Smolej, Mojca. Znanstvena založba Filozofske fakultete. Ljubljana.

HUDEČEK, LANA; MIHALJEVIĆ, MILICA. 2018. *Croatian Web Dictionary Mrežnik: One year later – What is different? Proceedings of the Conference on Language Technologies & Digital Humanities*. Ur. Fišer, Darja; Pančur, Andrej. Znanstvena založba Filozofske fakultete. Ljubljana.

IVŠIĆ MAJIĆ, DUBRAVKA. 2023. Etimološko nazivlje. *Hrvatsko jezikoslovno nazivlje*. Ur. Mihaljević, Milica; Hudeček, Lana; Jozić, Željko. Institut za hrvatski jezik. Zagreb.

JAGIĆ, VATROSLAV. 1864. *Gramatika jezika hèrvatskoga. Osnovana na starobugarskoj slověnštini*. Zagreb.

KILGARRIFF, ADAM I DR. 2004. The Sketch Engine. *Proceedings of the 11th EURALEX International Congress*. Ur. Williams, Geoffrey; Vessier, Sandra Université de Bretagne-Sud. Lorient.

KILGARRIFF, ADAM I DR. 2014. The Sketch Engine: 10 years later. *Lexicography* 1/1. 7–36. (pristupljeno 1. listopada 2022.).

KOVAČEVIĆ, BARBARA. 2016a. Muškarci u antičkim frazemima. *Hrvatski jezik* 3/2. 21–25.

KOVAČEVIĆ, BARBARA. 2016b. Žene u antičkim frazemima. *Hrvatski jezik* 3/3. 28–30.

KOVAČEVIĆ, BARBARA. 2019. Muško i žensko u frazeologiji I. *Hrvatski jezik* 6/4. 26–29.

KOVAČEVIĆ, BARBARA. 2020. Muško i žensko u frazeologiji II. *Hrvatski jezik* 7/1. 23–26.

KUŠTOVIĆ, TANJA. 2022. *Istraživači hrvatskoga glagoljaštva I.: Priručnik za studente i one koje zanima hrvatsko glagoljaštvo*. Hrvatska sveučilišna naklada. Zagreb.

LAZIĆ, DARIA; MIHALJEVIĆ, ANA. 2021. Društveni stereotipi u hrvatskim rječnicima u dijakronijskoj i sinkronijskoj perspektivi. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 47/2. 541–582. <http://dx.doi.org/10.31724/rihjj.47.2.10>

LAZIĆ, DARIA; MIHALJEVIĆ, ANA. 2021. Stereotypes and Taboo Words in Dictionaries from a Diachronic and a Synchronic Perspective – The Case Study of Croatian and Croatian Church Slavonic. *Proceedings of the XIX EURALEX Congress: Lexicography for Inclusion, Vol. II*. Ur. Gavrilidou, Zoe; Mitits, Lydia; Kiosses, Spyros. SynMorPhoSe Lab, Democritus University of Thrace. Komotini.

LEWIS, KRISTIAN; MIHALJEVIĆ, MILICA. 2023. Editorial Foreword: On the Cooperation of Linguists and Anthropologists in the Field of Terminology. *Collegium antropologicum* 47/2. 87–90.

MEDIĆ, IGOR. 2023. *Misal po zakonu rimskoga dvora u nastavi Hrvatskoga jezika*. *Hrvatski jezik* 10/4. 10–17.

MIHALJEVIĆ, ANA. 2023. Mrežni izvori i baze Staroslavenskoga instituta. *Hrvatski jezik* 10/3. 13–23.

MIHALJEVIĆ, ANA; MIHALJEVIĆ, MILICA. 2021. Spol and rod from a Diachronic and Synchronic Perspective – Analysis of Croatian, Croatian Church Slavonic and English. *Collegium antropologicum* 45/4. 341–349.

MIHALJEVIĆ, ANA; STAMENKOVIĆ, IVA. 2024. Portal *Glagoljica u školi* i glagoljica u školi. *Hrvatski jezik* 11/2: 10–15.

MIHALJEVIĆ, JOSIP. 2022. *Igrifikacija hrvatskoga mrežnog rječnika*. Institut za hrvatski jezik. Zagreb.

MIHALJEVIĆ, JOSIP. 2023. Programska rješenja. *Hrvatsko jezikoslovno nazivlje*. Ur. Mihaljević, Milica; Hudeček, Lana; Jozić, Željko. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Zagreb. 117–132.

MIHALJEVIĆ, JOSIP. 2024. Odostražni rječnik. *Anatomija rječnika. Hrvatski mrežni rječnik – Mrežnik*. Ur. Hudeček, Lana; Mihaljević, Milica; Jozić, Željko. Institut za hrvatski jezik. Zagreb. 593–603.

MIHALJEVIĆ, JOSIP. 2022. Stranica *Muško i žensko u hrvatskome jeziku*. *Hrvatski jezik* 9/2. 22–26.

MIHALJEVIĆ, JOSIP; MARKOVIĆ, MARIO. 2023. Jezikoslovni korpus. *Hrvatsko jezikoslovno nazivlje*. Ur. Milica Mihaljević, Lana Hudeček, Željko Jozić. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Zagreb. 110–23.

MIHALJEVIĆ, MILICA. 2020. Okrugli stol *Terminološki izazovi u 21. stoljeću* (29. listopada 2020. u Zagrebu). *Вісник Термінологічної комісії при Міжнародному комітеті словистів* 4. 62–64. [Visnyk Terminolohičkoji komisiji pry Mižnarodnomu komiteti slavistiv 4. 62 – 64.]

MIHALJEVIĆ, MILICA. 2021. Jezikoslovno nazivlje između deskripcije i preskripcije (primjer projekta *Hrvatsko jezikoslovno nazivlje – Jena*). *Studia lexicographica* 15/29. 51–68.

Mrežnik. Pojmovnik e-leksikografije. <http://ihjj.hr/mreznik/page/pojmovnik/6/> (pristupljeno 11. ožujka 2025.).

Muško i žensko u hrvatskome jeziku. 2025. Ur. Mihaljević, Milica; Hudeček, Lana. Institut za hrvatski jezik. Zagreb.

NAHOD, BRUNO. 2023. Terminološka baza *Struna. Hrvatsko jezikoslovno nazivlje*. Ur. Mihaljević, Milica; Hudeček, Lana; Jozić, Željko. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Zagreb. 3–10.

Odostražni rječnik jezikoslovnoga nazivlja. <https://jena.jezik.hr/wp-content/odostrazni-jena/> (pristupljeno 20. prosinca 2024.).

Pravilno citiraj bibliografsku jedinicu. <https://jena.jezik.hr/wp-content/citiranje-literature/>.

Retrodigitalizacija i interpretacija hrvatskih gramatika do ilirizma – RETROGRAM. retrogram.jezik.hr (pristupljeno 11. ožujka 2025.).

Rječnik hrvatskoga jezika za nasljedne i neizvorne govornike. 2025. Ur. Hudeček, Lana; Mihaljević, Milica; Jozić, Željko. Institut za hrvatski jezik. Zagreb.

Rječnik jezikoslovnoga nazivlja. 2024. Ur. Mihaljević; Milica; Hudeček, Lana. Institut za hrvatski jezik. Zagreb.

SKIBA, TANJA. 2024. Čuvanje hrvatskih riječi uz toplu titricu. *Hrvatski jezik* 11/4. 12–15.

Diachronic Elements in Synchronic Projects in the Digital Era

Abstract

Diachronic and synchronic research intertwine in many aspects and segments, some projects have both synchronic and diachronic components, and many scholars who are primarily concerned with diachrony occasionally work on primarily synchronic projects. This paper presents selected projects and activities of the Department of Standard Croatian at the Institute of Croatian Language. It presents the primarily synchronic projects, in which special attention is paid to the provision of diachronic data and cooperation between standardologists researching modern Croatian and researchers dealing with the history of the Croatian language. The paper also discusses the online availability of project results.

Ključne riječi: dijakronijska istraživanja, sinkronijska istraživanja, hrvatsko jezikoslovno nazivlje, povijesnojezično nazivlje, zastarjelice

Keywords: diachronic research, synchronic research, Croatian linguistic terminology, historical linguistic terminology, obsolete words

